

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

FƏNN SİLLABUSU

Təsdiq edirəm: dos. V.M. Mədətova

İmza: _____

Tarix: 14 fevral 2020 – ci il

Kafedra: İnsan və heyvan fiziologiyası

Fakültə: Biologiya

İxtisas: Biologiya (118A, 119A)

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: **İNSAN ANATOMİYASI**

Tədris yükü cəmi **60** saat: mühazirə **30** saat; laboratoriya **30** saat

Tədris ili: **2019-2020** Semestr: **IV** Bölmə: **Azərbaycan** Kredit sayı: **5**

II. Müəllim haqqında məlumat: Biologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Sevinc İbrahimxəlil qızı Məmmədova

Məsləhət günləri və saatları: II – 13.50 -19.00, III – 15.35 -19.00

E-mail ünvanı: **seva@gmail.com**

İş telefonu: **(+99412) 539-03-59**

III. Tələb olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas:

1. Ə.H.Əliyev , Ş.A.Məhərrəmov, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, Bakı-2014, 322 s.
2. V.B.Şadlinski, Ş.İ.Qasimov, N.T.Mövsumov, İnsan anatomiyası, Azərb. Respub.Səhiyyə Nazirliyi, Azərb.Tibb Universiteti. I cild-2007, 387 s, II cild.-209, 334 s .B : Müəllim ; III cild.-2009, 463 s.B.: Təknur.

3. M.A. Qarayev, İnsan anatomiyası, B.: Təhsil-2005,464 s.

4. K.Ş.Hacıyev, V.B. Şadlinski, Ş.Q. Vəliyev, M.Q.Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, Bakı: Təbib-1994, 435s

Əlavə:

1. Ş.Q.Vəliyev, A.H.Dəmirov İnsanın normal anatomiyası Bakı-2004, 368 s.
2. V.B.Şadlinski, Ş.İ. Qasımov, N.T.Mövsumov, İnsan anatomiyası atlası, Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi, Azərbaycan Tibb Universiteti, B.: Müəllim-2007, 524 s.
3. Sylvia S.Mader, Understanding Human Anatomy And physiology, Fifth Edition, The McGraw-Hill Companies-2004,458 p

III. Fənnin təsviri və məqsədi:

Kursun qısa təsviri: İnsan anatomiyasının universitet kursu ümumbioloji xarakter daşıyır. Burada insanın müxtəlif üzvlər sisteminin quruluşu və funksiyası, onların ontogenetik və filogenetik inkişafı, antropogenez prosesində dəyişilməsindən bəhs edilir. Bu kursda üzvlərin mikroanatomiyasına böyük yer ayrılır ki, bu da toxumaların quruluşunu şərh etmək üçün ümumi histologiya kursuna əsaslı əlavədir. Bir sıra üzvlərin embriogenezinin nəzərdən keçirilməsi rüşeymi inkişafın ilk mərhələlərini əhatə edən embriologiya kursunu zənginləşdirir. Müqayisəli anatomiyanın, fiziologiyanın və biokimyanın məlumatları geniş cəlb edilir. Bu sahənin öyrənilməsi istər bir elm kimi, istərsə də praktiki əhəmiyyətə malikdir.

Kursun məqsədi :

«İnsan anatomiyası» fənni fundamental bioloji fənlərin sırasına aiddir. Bu kursun əsas məqsədi canlı orqanizmlərin, onların ayrı-ayrı sistemlərinin, orqanlarının, toxumalarının və hüceyrələrinin quruluşu və funksiyasının, bu quruların ontogenetik və filogenetik inkişafı, antropogenez prosesində dəyişməsi haqqında bəhs edilir. Orqanizmlərin xarici mühitlə qarşılıqlı təsirinin, anatomik təzahürünün müxtəlif yaşayış şəraitlərində təşəkkülünün və həmçinin bu kursda üzvlərin mikroanatomiyasına böyük yer ayrılır ki, bu da toxumaların quruluşunu şərh etmək üçün ümumi histologiya kursuna əsaslı əlavədir. Bir sıra üzvlərin embriogenezinin nəzərdən keçirilməsi rüşeymi inkişafın ilk mərhələlərini əhatə edən embriologiya kursunu zənginləşdirir. Müqayisəli anatomiyanın, fiziologiyanın və biokimyanın məlumatları geniş cəlb edilməklə, həm də fərdi inkişafının qanunauyğunluqları haqqında tələbələrə ümumi bioloji səviyyədə bilik verməkdən ibarətdir.

Bu fənnin öyrənilməsi nəticəsində bakalavr

Bilməlidir: İnsan və heyvan orqanizmində fəaliyyət göstərən mühüm həyatı funksiyaların inteqrasiyası və tənzimlənmə mexanizmlərini müxtəlif səviyyələrdə – anatomiyanın müasir dövrdə inkişafı, onun qarşısında orqanizmin quruluşu və funksiyasının əsas qanunauyğunluqlarının vəziyyətlərini – hüceyrə, orqanlar, üzvlər sistemi və tam orqanizm səviyyəsində müxtəlif üsulla öyrənilməsini zənginləşdirməyi bilməlidir.

İnsan orqanizmini əmələ gətirən hüceyrələri, onların əmələ gətirdiyi toxumaları, üzvləri, üzvlər sisteminin quruluş xüsusiyyətlərini, onlardakı oxşar və fərqli əlamətləri, onların sinir və fəaliyyətində sinir və endokrin sistemin rolunu:

İnsanın əmək fəaliyyəti ilə əlaqədar olaraq meydana çıxan quruluş xüsusiyyətləri. İnsanın təkamül mərhələləri.

İnsanın rüşeymi inkişafı. Blastulanın quruluşu. Xordanın rüşeym səthlərinin mayasının qoyulması və onların törəmələri. Selöm və onun hissələrə bölünməsi. Seroz qışa, periton, müsariqə. Ürək kisəsi və plevranın quruluşu.

- əmək fəaliyyət və ictimai həyat şəraiti ilə əlaqədar insan orqanizminin xüsusiyyətlərini;
- süni tənəffüs üsullarını, gün və isti vurduqda, donma zamanı, köhnə yeməklərdən zəhərlənmə zamanı ilk yardım göstərməyi;
- insan orqanizminin embrional və postembrional inkişafını;
- zehni və fiziki yükün orqanizmə təsirini;
- sağlamlığı qoruyan və onu pozan amilləri, alkoqolun və papirosun orqanizmə təsirini.

Bacarmalıdır :

Orqanlar və üzvlər sisteminin orqanizmdə yerini müəyyən etməyi, onların quruluş və funksiyaları arasındakı qarşılıqlı əlaqələri izah etməyi, sinir və endokrin sistemin tənzimləyici təsir mexanizmi, zehni və fiziki əməyin, idmanın orqanizmə təsiri sahəsində əldə etdikləri qazanılmış bilikləri sonralar inkişaf etdirməli elm və tətqiqat işlərində aktual problemlərin həllində tətbiq etməyi bacarmalıdır;

qanaxmalar və digər zədələnmələr burxulma, oynaq çıxıqı, sümük sınığı, kapilyar, venoz, arterial qanaxmalar zamanı ilk yardım göstərməyi, yastıyaqlılığın və qozbəlliyin səbəblərini müəyyən etməyi, şəxsi gigiyena qaydalarına əsaslanmağı, əmək, istirahət və gün rejimini göstərməyi.

Yiyələnməlidir :

İnsan və heyvan orqanizmində davam edən anatomik proseslərin neyro-endokrin tənzimin mahiyyətini başa düşməli və orqanizm ilə mühit arasındakı münasibətləri dərk etməlidir.

Fənnin təqvim planı:

Həftələr	Mövzunun adı və qısa icmalı	Mühazirə	Lab	Saat	Tarix
1	Mövzu № 1 Giriş. Anatomiyanın inkişaf tarixi. Qısa icmalı: İnsan anatomiyası fənninin obyekt və predmeti. Fənnin tədrisinin əsas məqsədi. Qarşıya qoyulan vəzifələr və bir elm kimi sahənin formalaşmasının qısa inkişaf tarixi və müəyyən alimlərin rolu. Fənnin öyrənilməsinin metodologiyası. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva İnsan anatomiyası, s. 5-10. 2.K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q.Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.3-		+	2	18.02.

	15.				
2	Mövzu № 2 Sümük sistemi və birləşmələri. Qısa icmal: Sklet üzvlərin müdafiə, dayaq və hərəkət sistemi kimi. Sümüklərin əsas xassələri. Sümüyün sərt və süngər maddəsi, osteonların quruluşu. Sümük birləşmələri tipləri. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsanAnatomiyası, s.10-11. 2. K.Ş.Hacıyev , V.B.Şadlinski, Ş.Q Vəliyev, M.Q.Allahverdiyev, İnsan anatomiyası,s.21-38.		+	2	25.02
3	Mövzu№ 3 Ox skletin quruluşu Qısa icmal: Gövdə skleti: onurğa sütunu şöbələrinin fəqərələrinin, qabırğalar və döş sümüyünün quruluşu. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.12-48. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s. 39-82.		+	2	03.03
4	Mövzu№4 Kəllənin quruluşu Qısa icmal: Kəllənin ümumi topoqrafiyası və kəllə tikişləri. Kəllənin beyin hissəsinin sümükləri -ənsə, əsas, alin, təpə və gicgah sümükləri və üz (visseral) hissənin sümükləri-əng, çənə, almacıq, gözyaşı xış, damaq, dilaltı, burun sümükləri və burun balıqqulağlarının struktur təşkili və birləşmələri. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.49-77.		+	2	10.03

	2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.83-115.				
5	Mövzu №5 Əzələ birləşmələri. Baş boyun və gövdənin əzələlərinin quruluşu. Qısa icmal: Əzələ toxuması haqqında anlayış, saya, eniəzolaqlı və ürək əzlələrinin morfofunksional təşkili və fərqləri. Ağ və qırmızı əzələlər. Səthi və dərin əzələ fəsiyyaları. Başın mimiki və çeynəmə əzələləri, boynun səthi və dərin qrup əzlələrinin quruluşu və yerləşmələri. Döş qəfəsinin yuxarı ətraf, və xüsusi əzələləri. Diafraqma əzələsi.Qarnın ön, yan, və arxa qrup əzələləri və fəsiyyaları.Arxaanın səthi və dərin qrup əzlələrinin yerləşməsi və quruluş xüsusiyyətləri. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, Ş.A.Məhərrəmov, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.88-115. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.120-152.		+	2	17.03.
6	Mövzu № 6 Yuxarı və aşağı ətraf əzələlərinin quruluşu. Qısa icmal: Çiyin qurşağının səthi və dərin qatda yerləşən əzələləri. Bazunun və saidin ön və arxa qrup əzələləri. Əlin baş və çeçələ barmaq, ovuc əzlələrinin quruluşu. Çanağın daxili və xarici əzələləri. Budun ön, içəri və arxa ; baldırın ön, bayır və arxa qrup əzələləri. Ayağın ayaqarxası və ayaqaltı əzlələrinin yerləşməsi. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, Ş.A.Məhərrəmov, F.Ə.Əliyeva,		+	2	

	İnsan anatomiyası, s. 116-128. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.153-166.				
7	Mövzu №7 Daxili üzvlərin icmalı. Həzm sistemi Qısa icmalı: Daxili üzvlərin ümumi xarakteristikası. Ağız boşluğunun həzmdə iştirak edən strukturları (dişlər, dil və s.) Udlaq və qida borusu , mədə və bağırsaqların (nazik və yoğun bağırsaqlar) mürəkkəb quruluşu. Əlavə həzm orqanları: tüpürcək vəziləri, araciyər, övə mədəaltı vəinin həzmində iştirakı. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s. 130-150. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.168-208.		+	2	31.03.
8	Mövzu № 8 Tənəffüs üzvlərinin quruluşu Qısa icmalı: Nəfəs yollarının burun boşluğu, qırtlaq, nəfəs borusu, bronx və bronxiolların xüsusi strukturu. Ağciyərlərin daxili alveolyar quruluşu və xarici örtüü-plevra kisəsisinin struktur təşkili. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s. 151-157. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.211-220.		+	2	07.04.
9	Mövzu № 9 İfrazat sisteminin quruluşu Qısa icmalı: Böyrəklərin qabıq və beyin maddəsinin quruluşu. Nefronun quruluşu,			2	14.04.

	tipləri və sidik ifrazında iştirakı. Digər ifrazat orqanları. Oxu materialları: 1. Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.157-164. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.224-236.				
10	Mövzu № 10 Endokrin sisteminin quruluşu. Qısa icmal: Endokrin vəzilərin mənşəyi. Qalxanabənzər, qalxanabənzər ətraf, timus, (çəngələbənzər), böyrəküstü vəzilər. Hipofizin ön, orta və arxa payları və epifiz. Mədəaltı və cinsiyyət vəzilərinin daxili sekresiya hissəsi. Daxili sekresiya vəzilərinin hormonlarının hiper və hipofunksiyaları. Oxu materialları: 1. Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.180-193. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.246-258.		+	2	21.04.
11	Mövzu № 11 Ürək damar sisteminin quruluşu Qısa icmal: Qan-Damar sisteminin ontogenezi, döl qan dövranının təsviri. Ürəyin quruluşu- qışaları və qapaq sistemi. Üək avtomatizmi . Arteriya, vena və kapilliyar qan damarlarının quruluşunun müqayisəsi. Böyük və kiçik qan dövranının arteriya və venalarının təsnifatı. Limfa damarları sistemi və limfanın tərkibi. Oxu materialları: 1. Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.194-229.		+	2	2804.

	2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s. 349-415.				
12	Mövzu № 12 Sinir sisteminin quruluşu Qısa icmal: İnsanın ali sinir sisteminin ümumi icmalı. Mərkəzi və periferik sinir sisteminin quruluşu və histoloji elementləri. Neyronlar, quruluşu və təsnifatı. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.230-233. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.259-264.		+	2	05.05.
13	Mövzu № 13 Vegetativ sinir sisteminin quruluşu Qısa icmal: Somatik və vegetativ (avtonom) sinir şöbələri mərkəzlərinin lokalizasiyası Simpatik və parasimpatik sinir sisteminin antoqonist və sinirgist reflektoru fəaliyyəti. Oxu materialları : 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.275-278. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.321-327.		+	2	12.05
14	Mövzu № 14 Baş beyin və onurğa beynin quruluşu. Qısa icmal: Baş beyin və onun şöbələrinin , onurğa beynin strukturu. Baş və onurğa beyni sinirləri. Nəqlədiç yollar və sinir kəməfləri. Refleks qövsünün təşkili. Oxu materialları: 1.Ə.H.Əliyev, <u>Ş.A.Məhərrəmov</u>, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.234-274.		+	2	19.05.

	2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.264-320.				
15	Mövzu № 15 Analizatorlar haqqında anlayış. Qısa icmal: Duyğu orqanları refleks qövsünün tərkib hissəsi kimi. Daxili və xarici dəri, toxunma hissi. Qoxu və dad analizatorları. Görmə orqanının quruluşu, qışaları, və görmə refleks yolu. Xarici və daxili qulaq, eşitmə və müvazinət funksiyası. Oxu materialları: 1. Ə.H.Əliyev, Ş.A.Məhərrəmov, F.Ə.Əliyeva, İnsan anatomiyası, s.279-294. 2. K.Ş.Hacıyev, V.B.Şadlinski, Ş.Q.Vəliyev, M.Q. Allahverdiyev, İnsan anatomiyası, s.327-347.		+	2	26.05

VI. Sərbəst işlərin mövzuları və təhvil vermə tarixləri:

NN	Mövzunun adı	Təhvil verilmə tarixi
1.	Ox skeleti. Yuxarı və aşağı ətrafların quruluşu	28.02.2020 - 27.03.2020
2.	Kəllənin quruluşu.	
3.	Əzələ sistemi. Yuxarı və aşağı ətraf əzələlərinin quruluşu	
4.	Həzm üzvlərinin quruluşu	03.04.2020 - 30.04.2020
5.	Tənəffüs üzvlərinin quruluşu	
6.	İfrazat üzvlərinin quruluşu	
7.	Endokrin sisteminin quruluşu	
8.	Ürək damar sisteminin quruluşu	01.05.2020 – 26.05.2020
9.	Vegetativ sinir sisteminin quruluşu	
10.	Baş və onurğa beyin quruluşu	

VII. İmtahanın keçirilməsi forması – yazılı

VIII. Semestr ərzində qiymətləndirmə və bal bölgüsü:

Balların maksimum miqdarı – 100 bal.

A) *Semestr ərzində toplanan maksimum bal – 50*

Dərsə davamiyyətə görə	10 bal
Tələbələrin sərbəst işinə (referat, prezentasiya, tədqiqat işi və s.) görə	10 bal
Laboratoriya dərslərinin nəticələrinə görə	30 bal

B) *Semestr imtahanı nəticəsinə görə - maksimum 50 bal*

Hər biletdə – 5 sual, hər suala – maksimum 10 bal verilir

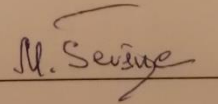
Qeyd: Tələbənin imtahandan topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır.

C) *Semestr nəticəsinə görə qiymətləndirmə (imtahan və imtahana qədər toplanan ballar əsasında):*

91 – 100 bal	əla	A
81 – 90 bal	çox yaxşı	B
71 – 80 bal	yaxşı	C
61 – 70 bal	kafi	D
51 – 60 bal	qənaətbəxş	E
51 baldan aşağı	qeyri-kafi	F

Müəllim: B.ü.f.d. S.İ. Məmmədova

İmza:

14.02.2020.